

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XXVI

SAYI
FASCICULE 1 1976

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTÉ DES SCIENCES FORESTIERES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

TÜRKİYE'DE ORMANCILIK SEKTÖRÜNÜN MİLLİ GELİR İÇİNDEKİ YERİ

Y a z a n

Doç. Dr. Ertuğrul ACUN

Orman Hasılatı ve İktisadi Kürsüsü

I — GENEL OLARAK MİLLİ GELİR.

Milli geliri; bir devrede millet ekonomisinin yarattığı net toplam hasıla olarak tanımlayabiliriz. Meydana getirilen mal ve hizmetlerin gerçek değerlerini saptayan bu kavram, bir ülkede refah ölçüsü olarak kullanılabilir. Bu itibarla, millet ekonomisinde önemli bir yeri olan bu kavramın tanımlanmasını biraz daha açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Bu hususu gerçekleştirmek üzere; önce gayri safi milli hasıla, sonra da safi milli hasıla ve milli gelir kavramları üzerinde durmak yerinde olacaktır (ÜLGENER, S. 1970, s. 23 - 30) :

1 — Gayri Safi Milli Hasıla (GMH).

Bir yılda meydana getirilmiş olan mal ve hizmetlerin, hiç bir eksiltilme yapılmaksızın toplamı, gayri safi milli hasıla ile ifade edilir. Burada kastedilen değer; mal ve hizmetlerin, nihai durumlarındaki piyasa değerleridir. Gerçekten, örneğin mobilya üretimini ele alırsak; yalnızca, bir yılda elde edilen mobilyaların piyasa değeri hesaplarımıza katılacak demektir. Buna karşılık, mobilyaların elde edilmesi için gerekli olan kereste üretimi ile kerestenin meydana getirilmesi için gerekli bulunan tomruk üretimi dikkate alınmayacaktır. Aksine bir düşünüş şekli, mobilya işinde kullanılan keresteyi ve kereste için üretilen tomruğu da hesaplarımıza katmamız ve bu suretle yalnızca mobilyanın nihai tüketiciye sağladığı yararı gerçektekenden çok daha kabarık olarak göstermemiz sonucunu doğurur. Zira, kereste elde etmeğe yarayan tomruk ile mobilya yapımında kullanılan kerestenin ve mobilyanın, mobilya satın alan nihai tüketiciye sağladığı yarar aynıdır. Bu nedenle, yalnızca mobilya üretim değerini dikkate almak zorunluluğu vardır.

Yayın Komisyonuna Sunulduğu Tarih : 30.11.1976

Bir ülkede gayri safi milli hasılanın hesaplanması, sektörlere göre ya da harcamalara göre gerçekleştirilebilir. Örnek olarak, harcamalar şeklinde gayri safi milli hasıla toplamını şöyle gösterebiliriz;

$$GMH = C + \dot{I} + G + (E - M)$$

Formüldeki sembollerin açıkladığı anlamları ise aşağıdaki gibidir;

C = Özel tüketim harcamaları, $\dot{I}$ = Tüm yatırım harcamaları, G = Devlet tüketim harcamaları, E = İhracat, M = İthalât.

Bu formülden açıkça görüldüğü gibi, yurt içi harcamalarından ayrı olarak, yapılan ihracat değerinin ithalattan fazla olması ölçüsünde de gayri safi milli hasıla artmaktadır. Öte yandan, gayri safi milli hasılanın saptanması, gerçek milli gelirin ortaya çıkarılması için yalnız başına yeterli değildir. Zira, aşınma ve eksilme paylarını, başka bir deyişle, amortismanları dikkate almak gerekirken, bu da bizi safi milli hasıla kavramına götürür.

2 — Safi Milli Hasıla (SMH).

Bir ülkede gerçek hasılayı saptamak için gayri safi milli hasıladan, her türlü aşınma ve eksilme paylarının çıkartılması gerekmektedir. Zira, bu amortismanlar dikkate alınmazsa, ileride eski üretimi aynen koruyabilmek için yeni makinalar alınması olanağı ortadan kalkar. Böyle bir durum sonunda milli hasılda azalma görünür. İşte bu nedenle, gayri safi milli hasıladan amortismanları (I_r) düşmek gerekir ve bu şekilde safi milli hasıla elde edilir.

$$SMH = C + \dot{I} + G + (E - M) - I_r$$

Ancak hemen belirtmek gerekirken, savaş durumlarında ve diğer olağanüstü zamanlarda, amortisman payı düşülmez ve GMH, olduğu gibi kullanılır. Normal zamanlarda ise ekonomik durumun ölçüsü SMH dir.

Öte yandan, ülke içinde tüm üretim faktörleri sahiplerinin cebine giren parayı hesaplamak için yalnızca safi milli hasılayı bilmek te yeterli değildir. Bu değerden milli geliri bulmak gerekmektedir.

3 — Milli Gelir (Y).

Safi milli hasıladan vasıtalı vergileri çıkardıktan sonra arta kalan miktara milli gelir denir. Vasıtalı vergilerin hesaptan düşülmesi nedeni,

ülkede yaratılan hasıla üzerine eklenmiş ve hasıla ile ilgisi olmayan bir ekin, başka bir deyişle, vasıtalı vergilerin hesap dışı bırakılması zorunluluğundan ileri gelmektedir. Bilindiği üzere, vasıtalı vergiler (T_1), şahsın geliri değildir ve satış fiyatı üzerinden otomatikman kesilirler. Buna karşılık, vasıtasız vergiler gelirin oluşumundan sonra alındığından, milli gelir toplamı içine alınmışlardır. Bu durumda, milli geliri şöylece formüle edebiliriz.

$$Y = C + \dot{I} + G + (E - M) - \dot{I}_r - T_1$$

Buraya kadar açıklamış olduğumuz bu üç kavramı kısaca özetlemek gerekirse, aşağıdaki şekilde de tanımlamak olanağı vardır;

GMH , Toplam üretim kudretini gösterir,

SMH , Net ekonomik başarıyı açıklar,

Y , Ekonomik refah ölçüsünü belirtir.

Ancak, bir ülkede refah ölçüsü olarak milli gelirin kullanılabilmesi için bazı koşulların yerine getirilmesi zorunludur. Bu koşulları kısaca şöyle sıralayabiliriz;

1) Ülkede, milli gelir için ele alınan ve kıyaslanan yıllar arasında, halkın zevk ve alışkanlıklarında, ekonominin bünyesinde önemli değişiklikler olmamalıdır.

2) Aile işletmelerinde üretilen ve orada tüketildiği için pazara çıkmayan malları da milli gelir toplamına almalıdır.

3) Milli gelir hesaplanması, ülkeden ülkeye ayrıcalıklar göstermemelidir. Örneğin, bir ülkede yüksek fiyatlar ve aşırı reklâm ile prefabrik ahşap bir villanın maliyeti, milli gelire çok yüksek bir rakam olarak yansır. Buna karşılık, diğer bir ülkede, evinde kullandığı keresteyi; ormanda kaçak kestiği ağaçlardan ve kendisinin imal ettiği tomruklardan üreten bir ferdin barınma masrafları, milli gelir hesaplarında hiç görülmez. Bu nedenle, yararlanma derecesi aynı olduğu halde, barınma masrafları için bir ülkede çok yüksek bir değer, diğer ülkede ise çok düşük bir değer sözkonusu olmaktadır. Böylece, bu iki ülkede barınmaların üretim değerinin milli gelire yansımaları birbirinden çok farklı olmaktadır.

Öte yandan, milli gelir, değişik ülkelerde ve aynı ülkede değişik zamanlarda hatta aynı ülkede değişik bölgelerde ya da değişik sektörlerde ayrı ayrı tanımlanabilir. Örneğin, Rusya'da ve Doğu Bloku ülkelerinde,

hizmetler üretim sayılmamakta ve milli gelir hesabına katılmamaktadır ki, bu husus Batı Bloku ile Doğu Bloku arasındaki gelir kıyaslamalarını güçleştirmektedir (HIÇ, M. 1970, s. 275). Aynı şekilde, ormancılık sektöründe milli gelir hesabında, tabii büyüme miktarı olarak da adlandırılan bir rakamın her yıl sabit alınması ve fiyat artışları ile bu değerın yıldan yıla büyümesi, şeklinde ifade edilen bir yanlış hesaplama yapılmıştır (DİE, 1972, s. 31). Oysa, aynı dönemde diğer sektörlerde sözü edilen şekilde bir milli gelir hesaplanması yoluna gidilmemiştir.

Ayrıca, gelişmiş ülkelerde, hiçbir fayda vermeyen, iş yerine uzak mesafelerden gidış geliş masrafları gibi bazı masraflar, gelişmemiş ülkedekine kıyasla milli geliri çok kabartırlar. Ama, bu kısaca özetlediğimiz sakıncalarına rağmen, milli gelirin hesaplanmasına ve onun ekonomik - sosyal araştırmalar ve kıyaslamalarda kullanılmasına her zaman baş vurulmaktadır.

Ancak, milli gelirin refahı ölçmede başvurulan bir kıstas olabilmesi için fert başına milli geliri gözönünde tutmak gerekmektedir. Gerçekten, bir ülkede toplam milli gelirin yüksek olması, o ülke fertlerinin milli gelir toplamı düşük olan ülkeye nazaran daha yüksek bir hayat düzeyinde bulduklarını ortaya koyamaz. Örneğin, nüfusu çok fazla olduğu için milli gelir toplamı yüksek olan Hindistanda yaşayan bir fert, 350.000 nüfusu olduğu için toplam milli geliri çok az olan Lüksemburg'daki bir ferde kıyasla çok düşük bir refah düzeyinde bulunmaktadır. Bu itibarla, toplam milli geliri ülke nüfusuna bölerek bir ferde düşen ortalama milli geliri bulmak ve bunu refahı ölçen bir kıstas olarak kullanmak daha everişli bir yoldur. Bunun yanında, milli gelirin fertlerce bölüşülmesinin ve dağılışının da, kıyaslama yapılan ülkeler arasında ayrıcalıklar göstermemesi gerçek bir karşılaştırma için gereklidir. Bundan başka, daha ileri giderek, çalışan nüfus başına milli geliri hesaplamak ve refah ölçüsü olarak kullanmak bizi gerçeklere daha çok yaklaştıracaktır. Fakat, çalışan nüfus kavramının her ülkede aynı şekilde anlaşılması gerçekleşmemiş bulunduğundan, bu yola sık sık başvurulmamaktadır.

Milli gelirin, bir ekonomik araç olarak ele alınabilmesi için gözönünde tutulması zorunlu olan önemli noktalardan bir diğeri de, hesaplamaların nominal değer üzerinden değil gerçek değer üzerinden yapılması zorunluğudur. Bu nedenle, milli geliri cari fiyatlara göre değil, sabit fiyatları esas alarak hesaplamak daha gerçekçi olmaktadır.

II — ORMANCILIK SEKTÖRÜ VE MİLLİ GELİR.

Önemine ve özelliklerine kısaca değindiğimiz milli geliri ve onun sektörlerinden birisi olan ormancılık sektörümüzün bu kavram içerisindeki

yerini belirlemek ilgi çekici sonuçlar doğurabilecektir. Ancak, konu üzerine eğilmeden hemen belirtmeliyiz ki, ormancılık sektörünün oluşturduğu gayri safi milli hasıla, gerçek değerinin altında bir değerle hesaplamaktadır. Özellikle, zati yakacak ve yapacak maddesi olarak orman köylülerine verilen orman emvali nedeniyle, orman işletmelerinin hasılatı gerçek değerinin çok altında görünmektedir. Zira, bilindiği üzere, zati ihtiyaç ya da müşterek ihtiyaç maddesi olarak parasız ya da fevkalade ucuz olarak değerli orman emvali orman köylülerine devredilmektedir. Bu nedenle de, milli gelir hesaplamalarına bu çok düşük fiyat üzerinden yansıyan orman işletmeleri ürünlerinin bir kısmı, gerçek değerinin çok altında bir değerle ele alınmış olmaktadır.

Bundan başka, özellikle, SEKA ve TKİ gibi devlete ait müesseselere ve özel sektöre verilen tahsisli orman emvali de piyasa değerinin altında bir fiyatla satılmaktadır ve bu hasıla, gerçek değerinden daha düşük bir değerle milli gelire yansımaktadır. Bu itibarla, ormancılık sektörünün gayrisafi hasılasının, milli gelir hesaplarına yansıyan değerden daha fazla bir gerçek değere malik olduğu söylenebilir.

Öte yandan, tarım sektörü ile ormancılık sektörü, az gelişmiş ülkelerin kalkınma faaliyetlerinde büyük görevler yüklenmiş bulunmaktadır. Başka bir deyişle, milli gelirin artırılmasında bu sektörler önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu nedenle, ormancılık sektörünün milli gelir içindeki yerinin saptanması ve bunun gelişiminin plânlanması, ülkemizin kalkınma çabalarının başarıya ulaştırılmasında katkılı olacaktır. Ormancılık sektörünün kalkınma faaliyetlerine ayak uydurabilmesi ise, ülke ekonomisinin geliştirilmesini sağlamada yararlı olacaktır.

Bu itibarla, önce ormancılık sektörünün milli gelir içindeki yerini 1948 - 1962 döneminde belirlemek üzere Tablo - 1 düzenlenmiştir. 1948 = 100 esasına göre indeksleri de belirleyen bu tabloda ilk bakışta, ormancılık sektörünün tarım sektörleri içinde çok düşük bir düzeyde temsil edildiği gözlemlenebilmektedir. Tabloda, tarım ve hayvancılık çabalarında ortaya konan hasılanın, ormancılık sektörününkinin çok üstünde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, 1948 = 100 indeksine göre, en düşük gelişimin ormancılık sektöründe gerçekleştirilmiş olduğu görülüyor. Berçekten, Türkiye milli gelirinin 1948 = 100'e göre 1962 yılında 624,6'a ulaşmasına karşılık, ormancılıkta sağlanan gelişimin 310,2 de kalması ilgi çekicidir. Bu sonuca dayanarak 1948 - 1962 döneminde Türkiye'de, ormancılık sektörünün en düşük gelişim temposunu göstermiş olduğu söylenebilir. Kıyaslamayı ayrıntılardan kurtarmak için yalnızca tarım sektörü ile toplam sanayi ele alınmışsa da, milli gelirdeki gelişimin

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE MİLLİ GELİR VE İNDEKSİ (1948=100)
(Cari Üretim Amilleri Fiatlarıyla, Milyon TL)

Tablo - 1

Faaliyet kolları ve toplamlar	Birim	1938	1948	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1661	1962
1- Tarım	TL. İndeks	775 16,5	4.691 100,0	5.564 118,6	6.193 132,0	7.235 154,2	5.927 126,3	7.638 162,8	9.096 193,9	12.005 255,9	16.144 344,1	18.498 394,2	19.238 410,1	19.048 406,0	21.779 464,2
a- Tarım ve Hayvancılık	TL. İndeks	751 16,4	4.582 100,0	5.448 118,9	6.038 131,8	7.071 154,2	5.759 125,7	7.453 162,8	8.867 193,5	11.758 256,6	15.785 344,5	18.148 396,1	18.864 411,7	18.667 407,4	21.341 465,8
b- Ormancılık	TL. İndeks	19 21,9	86 100,0	90 104,8	103 119,7	114 132,2	119 138,1	120 139,3	164 190,7	171 199,3	223 259,4	223 259,8	243 283,0	263 305,6	267 310,2
c- Balıkçılık	TL. İndeks	5 21,8	23 100,0	26 109,4	53 224,4	50 212,8	50 213,2	65 278,2	65 277,4	76 323,1	137 584,2	124 582,2	130 557,3	118 505,6	171 729,5
2- Sanayi	TL. İndeks	205 22,1	926 100,0	1.250 135,0	1.491 161,0	1.840 198,6	2.248 242,7	2.579 278,4	3.290 355,2	4.158 448,9	5.419 585,0	6.887 711,1	6.887 743,5	7.578 818,0	8.323 898,5
MİLLİ GELİR	TL. İndeks	1.634 18,5	8.815 100,0	10.694 121,3	12.424 140,9	14.696 166,7	14.785 167,7	18.220 206,7	21.197 240,5	26.623 302,0	33.873 384,3	41.778 474,0	44.359 503,2	46.537 528,0	52.055 624,6

Kaynak : DİE. 1970, Türkiye Milli Geliri. s. 10-14.

yarısı oranında bir gelişme gösteren ormancılık sektörünün, sektörler içinde bu açıdan en geride kalmış olduğu doğrulanabilmektedir.

Sözünü ettiğimiz dönemde, milli gelir içinde ormancılık sektörünün hangi oranda temsil edildiğini göstermek üzere Tablo - 2'yi düzenlemiş bulunuyoruz. Bu tablo ile, ormancılık sektörünün milli gelir içindeki yerinin 1938 de % 1,1 iken, 1962 de % 0,5'e düştüğü anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, ormancılığın milli gelir içindeki önemi 1938 - 1962 döneminde yarı yarıya azalmıştır. Buna karşılık, tarım ve hayvancılık, milli gelir içinde daima % 40 dan daha fazla bir yer kaplamaktadır. Oysaki, Türkiye'de orman topraklarının alanı tarım ve hayvancılığa ayrılan arazinin yarısı dolaylarındadır.

Bunun yanında, tarım sektörü içindeki ormancılığın yerini ele alacak olursak, Tablo - 2, ormancılığın bu sektör içinde de çok önemsiz bir yerde bulunduğunu göstermektedir. Gerçekten, ormancılığın gittikçe azalmak üzere 1938 yılındaki % 2,4 den, 1962 de % 1,2 lik bir orana düştüğü bu tabloda gözlemlenmektedir.

Öte yandan, kalkınma plânlarının uygulanma başlangıcı olan 1963 ten sonraki dönemde, ormancılık sektörünün ülkemizin sosyal ve ekonomik yapısında büyük önem ve katkısı bulunmaktadır. Bu itibarla, ormancılık sektörü de, diğer sektörlerde olduğu gibi, bir gelişme içine girmiştir. Bu nedenle, kalkınma plânlarının uygulama başlangıcı olan 1963 yılından itibaren 2 dönemi ele alan ve 1972 ye kadar 10 yılı kapsayan bir gelişimi incelemek yararlı olacaktır. Bunun yanında, 3 ncü plân döneminin ilk yılı olan 1973 yılına da tabloda yer verilmiştir. Ancak, daha ilerideki tarihlere ait veriler, henüz yayınlanmadığı için tabloda incelenmemiştir. Ayrıca, Devlet İstatistik Enstitüsünün milli gelire ilişkin son yayını, gayrisafi hasılaya göre bilgiler verdiği için, Tablo - 3 ve Tablo - 4 bu esas göre düzenlenmişlerdir. Aslında, milli gelir yerine gayrisafi yurt içi hasılaya göre yaptığımız bu kıyaslamalar, milli gelire göre ele alınan Tablo - 1 ve Tablo - 2 deki veriler bakımından temelde bir ayrıcalık göstermemektedir.

Gayrisafi yurt içi hasılaya göre; ormancılık sektörünün, 1948 - 1962 dönemine kıyasla, daha hızlı bir gelişim temposu gösterdiği Tablo - 3'te gözlemlenmektedir. Gerçekten, 1963 - 1973 döneminde ormancılıkta sağlanan hasıla, 1963 yılına göre hızla artmıştır. 1968 = 100 indeksine göre bu artışın 1973 te, 1963 yılındakinin 3 katına ulaştığı gözlemlenebilmektedir. Ancak, gerek toplam yurtiçi hasılaya ve gerekse diğer sektörlerde, az da olsa daha fazla gelişim hızının kaydedilmiş olduğu aynı tablodan

ÜRETİM FAALİYET KOLLARININ MİLLİ GELİR İÇİNDEKİ ORANI (%)
VE
TARIMSAL FAALİYET KOLLARININ TARIM SEKTÖRÜ İÇİNDEKİ ORANI (%)
(Cari Üretim Amilleri Fiyatlarıyla)

Tablo-2

Faaliyet kolları ve toplamları	Oranı	1938	1948	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
1- Tarım	Milli Gelirdeki Tarımdaki	47,4 100	53,2 100	52,0 100	49,8 100	49,2 100	40,1 100	41,9 100	42,9 100	45,1 100	47,7 100	44,3 100	43,4 100	40,9 100	41,8 100
a-Tarım ve Hayvancılık	Milli Gelirdeki Tarımdaki	46,0 96,9	52,0 97,7	50,9 97,9	48,6 97,5	48,1 97,7	39,1 97,2	40,9 97,6	41,8 97,4	44,2 97,9	46,6 97,8	43,4 98,1	42,5 98,0	40,1 98,0	41,0 98,0
b-Ormancılık	Milli Gelirdeki Tarımdaki	1,1 2,4	1,0 1,8	0,9 1,6	0,8 1,7	0,8 1,6	0,8 2,0	0,7 1,6	0,8 1,8	0,6 1,4	0,7 1,4	0,6 1,2	0,6 1,3	0,6 1,4	0,5 1,2
c-Balıkçılık	Milli Gelirdeki Tarımdaki	0,3 0,7	0,2 0,5	0,2 0,5	0,4 0,8	0,3 0,7	0,3 0,8	0,3 0,8	0,3 0,7	0,3 0,7	0,4 0,8	0,3 0,7	0,3 0,7	0,2 0,6	0,3 0,8
2- Sanayi	Milli Gelirdeki Tarımdaki	12,5 —	10,5 —	11,7 —	12,0 —	12,5 —	15,2 —	14,2 —	15,5 —	15,6 —	16,0 —	15,8 —	15,5 —	16,3 —	16,0 —
MİLLİ GELİR	Milli Gelirdeki	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak : DİE, 1970, Türkiye Milli Geliri. s. 10-14

anlaşılmaktadır. Denilebilirki, ormancılık sektörü, ülkemizde diğer sektörlerin gelişim temposuna ancak 1963 - 1973 döneminde yaklaşabilmiştir.

Buna karşılık, hemen belirtmek gerekirken, 1963'e kadar geçen dönemde, ormancılık sektörünün gelişim temposunun düşüklüğü ve milli gelir içindeki yerinin önemsizliği, onun 1963 - 1973 dönemindeki yerini de etkilemiştir. Zira, tarım ve hayvancılık sektörü ile sanayi sektörü, ülkemizde eskiden beri en büyük hasılayı yaratmaktadırlar.

Bu itibarla, ormancılık sektörünün 1963 - 1973 döneminde, önceki dönemlere kıyasla daha fazla bir gelişim göstermesine karşılık, diğer sektörler içindeki ve milli gelirdeki önemini artırdığı söylenemez. Gerçekten, aynı tempo ile gelişmeler bile, başlangıç miktarları arasında çok büyük farklar bulunduğundan, tarım ve hayvancılık toplam hasılatı ile ormancılık sektörününkü arasında var olan fark azalmamakta, tersine çoğalmaktadır. Aynı nedenlerle, tarım ve hayvancılık toplamının, 1948 - 1962 döneminde ormancılığın 60 katı dolaylarında bir hasıla yaratması ile ortaya koyduğu üstünlük, 1963 - 1973 döneminde de değişmemiştir. Nitekim, toplam tarım sektörü içindeki ormancılığın yeri de, 1948 - 1962 döneminde olduğu gibi 1963 den sonraki plânlı kalkınma döneminde de % 1,5 dolayında kalmıştır.

Öte yandan, düzenlediğimiz dört tablo şu sonuçları da ortaya koymaktadır: Sanayi sektörü 1948 - 1962 döneminde olduğu gibi, plânlı kalkınma döneminde de en büyük gelişmeyi göstermiştir. Gerçekten, sanayide elde edilen hasıla, ormancılığın 1948 yılında 10 katı iken, 1962 yılında 30 katına ulaşmıştır. Plânlı kalkınma dönemlerinde ise, sözü edilen üstünlük, sanayi sektöründe daha da yükselmiştir. O kadarki, gittikçe artan bu gelişim ile 1973 yılında sanayide sağlanan hasıla, ormancılığınkinin 50 katına çıkmış bulunmaktadır. Buna bağlı olarak da, ormancılığın milli hasıladaki yeri gittikçe azalarak % 0,5'e düşerken, sanayinin yeri ise hızla artmış ve % 21,7 ye erişmiştir.

Bu düşük gelişim temposunun sonucu olarak, orman ürünleri ihracatında plânlanan hedeflere ulaşamamıştır. Örneğin, I nci plân döneminde kâğıt hamuru için bir denge öngörülmesine karşılık, kâğıt hamuru ithalatının yapılması gerekmiştir. Aynı şekilde, reçine ihracatı plânlanmış iken, bu ihracat gerçekleştirilememiştir (ACUN, E. 1970 s. 211 - 212). Gerçekten, Türkiye'de ormancılık kesimi veriminin düşük kalması nedeni ile ormancılık ihracata dönük bir sektör olamamaktadır. Bu itibarla, örneğin 1963 - 1967 döneminde ihraç edilen orman ürünleri gelirleri yılda

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GAYRISAFİ YURTIÇİ HASILATI VE İNDEKSİ (1968=100)
(Cari Faktör Fiyatlarıyla Milyon TL)

TABLO — 3

Faaliyet Kolları	Birim	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
1 — Tarım	Milyon TL.	24.102	24.050	23.631	28.582	29.942	31.291	33.635	39.426	50.996	60.120	74.472
	İndeks	77,0	76,9	75,5	91,3	95,7	100,0	107,5	126,0	162,7	192,1	238,0
a — Tarım ve Hayvan- cılık	Milyon TL.	23.626	23.591	23.081	28.043	29.368	30.640	32.809	38.587	49.870	58.985	72.890
	İndeks	77,1	77,0	75,3	91,5	95,8	100,0	107,1	125,9	162,8	192,5	237,9
b — Ormançılık	Milyon TL.	317	318	384	386	417	476	580	603	809	744	1.087
	İndeks	66,6	66,8	80,6	81,2	87,7	100,0	121,9	126,7	170,1	156,2	228,3
c — Balıkçılık	Milyon TL.	122	158	141	167	153	157	246	236	317	392	496
	İndeks	90,2	80,3	94,9	86,9	89,5	100,0	140,0	134,4	123,4	223,1	282,3
2 — Sanayi	Milyon TL.	9.930	11.132	12.874	15.507	17.827	20.711	23.276	26.274	35.287	43.834	57.242
	İndeks	48,0	53,7	62,2	74,9	86,1	100,0	112,4	126,9	170,4	211,6	276,4
GAYRISAFİ YURTIÇİ HASILA	Milyon TL.	60.952	64.848	68.918	82.257	90.512	100.902	111.713	130.262	167.499	203.261	257.839
	İndeks	60,4	64,3	68,3	81,5	89,7	100,0	110,7	129,1	165,9	201,5	255,5

Kaynak : DİE. 1974. Türkiye Milli Geliri ve Harcamaları, s. 27-48.

ÜRETİM FAALİYET KOLLARININ GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILA İÇİNDEKİ ORANI (%)
VE
TARIMSAL FAALİYETLERİN TARIM SEKTÖRÜ İÇİNDEKİ ORANI (%)
(Cari Faktör Fiyatlarıyla)

Tablo-4

Faaliyet Kolları	Oranı	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
1- Tarım	Toplam Hasıladaki Tarımdaki	39,3 100	36,8 100	34,0 100	34,5 100	32,8 100	30,7 100	29,7 100	30,0 100	30,1 100	29,3 100	28,6 100
a- Tarım ve hay- vancılık	Toplam Hasıladaki Tarımdaki	38,5 98,0	36,1 98,1	33,2 97,7	33,8 98,1	32,1 97,9	30,0 97,9	29,0 97,6	29,3 97,9	29,5 97,8	28,7 98,1	28,0 97,9
b-Ormancılık	Toplam Hasıladaki Tarımdaki	0,5 1,3	0,5 1,3	0,6 1,6	0,5 1,4	0,5 1,4	0,5 1,5	0,5 1,7	0,5 1,5	0,5 1,6	0,4 1,2	0,4 1,4
c-Balıkçılık	Toplam Hasıladaki Tarımdaki	0,3 0,7	0,2 0,6	0,2 0,7	0,2 0,5	0,2 0,5	0,2 0,6	0,2 0,7	0,2 0,6	0,2 0,6	0,2 0,7	0,2 0,7
2- Sanayi	Toplam Hasıladaki Tarımdaki	16,0 —	16,9 —	18,4 —	18,5 —	19,2 —	20,1 —	20,3 —	19,6 —	20,6 —	21,1 —	21,7 —
GAYRİ SAFİ YURT- İÇİ HASILA	Toplam Hasıladaki	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

ortalama 2 milyon dolardır ve toplam ihracatımızın ancak % 0,4'üne ulaşabilmiştir. Buna karşılık, aynı dönemde kereste ve selüloz ithalâtımız yılda ortalama 5 milyon dolardır ve tüm ithalâtımızın % 0,8'i kadardır (CİLLOV, H. 1971, s. 354).

Özetlemek gerekirse, plânlı kalkınma dönemlerinde ormancılık sektörü; tarım ve hayvancılık sektörününkine yaklaşabilen ve fakat sanayidekine kıyasla çok düşük bir düzeyde kalan gelişim göstermiştir denebilir. Ama, ormancılığın bu gelişme hızının bile ilerideki yıllarda korunabileceğini kuşku ile karşılamak gerekir. Zira, 1963 yılında yenilenmeğe başlanan ve yılda birkaç başmüdürlük tamamlanarak 1973 de sonuçlandırılan orman amenajman plânları ile eskiye kıyasla daha fazla eta verilmiş olması nedeniyle, her yıl bir öncekinden daha çok hasıla alınabilmekteydi. Fakat, 1974 den sonraki yıllarda, ormanlarımızdan alınacak hasılanın böyle bir nedenle artırılması olanağı kalmamıştır. Bu itibarla, ormancılığın toplam yurt içi hasılasındaki katkısını hiç değilse koruyabilmesi için, ormanlarımızdan alınan verimi artırıcı yönde entansif ormancılık uygulamasına öncelik verilmesi gerekmektedir. Zira, aşağıda belirteceğimiz gibi, ormancılığın milli gelirin artırılmasında hem dolaysız ve hemde dolaylı katkısı vardır ve bunu gerçekleştirmek zorunludur.

III — ORMANCILIK SEKTÖRÜNÜN MİLLÎ GELİRİN ARTIRILMASINDAKİ ÖNEMİ VE BU HUSUSTA ALINMASI GEREKLİ ÖNLEMLER.

Bilindiği üzere, Türkiye'nin de içinde bulunduğu az gelişmiş ülkelerde fert başına milli gelir, dünya ortalamasına oranla çok düşüktür. Öte yandan, az gelişmiş ülkelerin kalkınmaları, herşeyden önce fert başına milli gelirin arttırılmasına bağlı kalmaktadır. Bu nedenle, ormancılık sektörümüzün, milli geliri çoğaltıcı ve dolayısıyla kalkınmamızı gerçekleştirme çabalarındaki olumlu yöndeki katkısının hangi ölçüde gerçekleştirdiğini de incelemek faydalı olacaktır. Konunun başında hemen belirtmek gerekir ki, Türkiye'de orman hasılatının daha çok yakacak odun şeklinde olması önem taşımaktadır. Nitekim bu husus, satış şekillerinden ileri gelen düşük değerlendirme ile birlikte, ormancılık sektörümüzden sağlanan gelirin gerçek değerine kıyasla daha az gösterilmesinin başlıca nedenlerinden biri olmaktadır. Zira, ülkemizde; yakacak odun üretiminin toplam üretim içindeki oranı, gelişmiş ülkelerdekine kıyasla çok yüksektir. Gerçekten, özellikle bozuk vasıflı yapraklı ağaç ormanlarının fazlalığından ve ekstansif bir ormancılığın uygulanmasından ileri gelen yakacak odun üretiminin yüksekliği sözkonusudur. Bunun yanında, ucuz

verilen zati yakacak odun tüketiminin, özellikle orman içi köylerde çok yaygın olması orman hasılasının düşük gösterilmesine neden olmaktadır. Oysaki, bugün gelişmiş ülkelerde odunun yakacak maddesi olarak kullanılması artık terkedilmekte ve orman ürünleri endüstrisinin bir çok kolu, küçük boyutlu odunları da ham madde olarak değerlendirmektedir. Bu itibarla, endüstride ham madde olarak değerlendirilecek odunları yakacak maddesi olarak kullanmak, hatta bu odunları yakacak odun diye tanımlamak bile doğru olmasa gerekir. Buna rağmen, odun Türkiye'de yakacak maddesi olarak büyük ölçüde tüketildiğinden ve diğer yakacak maddelerinin odun yerine ikame edilmesi kısa süreli bir gelecekte gerçekleştiremeyeceğinden, küçük boyutlu odun üretimine devam edileceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, yakacak odunun fiyatı düşük olduğundan, birim orman alanından alınan hasıla değerinin önemsiz bir düzeyde kalması kısa bir sürede giderilemeyecektir. Bu itibarla, odunun kalitesini ve değerini yükseltici çereleri uygulamak, ülke kalkınması bakımından gerekli olduğu kadar ormancılığın gerçek yerini belirleme bakımından da ön plânda gözönünde tutulacak tedbirlerin başında gelmelidir.

Bunun yanında, üretim miktarının arttırılmasını gerçekleştirebilecek büyük bir potansiyelin ormanlarımızda var olduğu, son yıllarda tamamlanan amenajman plânları ile ortaya çıkmış olduğundan, bu hususun gerçekleştirilmesi için ormancılık biliminin gerektirdiği tüm önlemlerin alınması ve özellikle, yatırımların yapılması sağlanmalıdır. Zira, yatırımların genel olarak sağladığı faydaları yanında, orman işletmelerine yönelik yatırımların ayrıca şu avantajları da vardır :

1) Ormancılık sektöründekiler, endüstri sektörünün aksine olarak, genellikle küçük işletme yatırımları karakterinde olduklarından kolaylıkla sağlanabilirler,

2) Bu yatırımlar, genellikle yurt içi olanaklarından karşılanabileceğinden döviz sarfetmeksizin gerçekleştirilebilirler,

3) Elde edilecek ürünler, orman ürünleri endüstrisine ve diğer endüstrilere ham madde ve yarı işlenmiş madde sağlayarak onları beslediklerinden, gelişmelerine yardımcı olabilirler.

4) Ormancılık sektörü, sağlayacağı sosyal fayda ile diğer sektörlerin çalışmalarına katkıda bulunduğundan, ormancılık yatırımlarının, ülkemizde büyük ölçüde sosyal - ekonomik - kültürel yararı olabilecektir (ACUN, E. 1971, s. 196 - 197).

Ormanlık sektöründe yapılacak olan ve özelliklerine kısaca değindiğimiz yatırımlar arasından, odun hamuru ile kâğıt üretimini gaye edenler ön plâna geçeceklerdir. Zira, özellikle fert başına kâğıt tüketimi bakımından Türkiye, 7,5 Kg. lık tüketimi ile gelişmiş ülkelere kıyasla çok gerilerde kalmaktadır. Oysaki, ileride tam üye olarak girmemizin, topluluğu oluşturan ülkelerle aynı ekonomik düzeye ulaşmamız koşuluna bağlı olduğu AET'de, örneğin Hollanda'da fert başına kâğıt tüketimi 142 Kg. dır. Bu büyük farkı kapatmak için yılda % 12 lik bir artış ile 1995 yılında fert başına tüketimin 64Kg.'a yükseltilmesi plânlanmıştır. Böylece, 1972 yılında 317 bin ton olan kâğıt üretimi, 1995 yılında 4 milyon tona ulaştırılacaktır. Bu durumda, ormanlarımızdan, kâğıt endüstrisinin ham madde talebini karşılamak üzere 12 milyon m³ kâğıt odunu üretilmesi gerekecektir. Görülüyorki, yalnızca kâğıt tüketiminin artması nedeni ile ormanlarımızda kâğıt odunu üretiminin büyük ölçüde arttırılması zorunluluğu doğmaktadır (ACUN, E. 1976, s. 145 - 158).

Kâğıtta olduğu gibi, gelişmiş ülkelere kıyasla çok düşük düzeyde olan diğer orman ürünleri tüketiminde de hızlı artış kaçınılmaz olduğundan, ileride yükselen talebin karşılanması için ormanlarımızdan daha fazla üretim yapılması gerekecektir. İşte bu nedenlerle, artan ihtiyaçlar karşısında, Türkiye ormanlarından bugünküne kıyasla daha fazla hasıla elde etme çareleri araştırılmalıdır. Bunun gerçekleştirilmesi ölçüsünde üretim artacak ve ormancılığın milli gelirin arttırılmasındaki katkısı daha da büyüyecektir.

Yukarıda ve kısaca yararlarına değindiğimiz yatırımlar, ayrıca bir yandan hasılayı arttırmada katkılı olurlarken, öte yandan da diğer sektörlerle yeni yatırımlar yapılmasını ve gelirin arttırılmasını gerçekleştirebileceklerdir. Buna ek olarak ormancılık yatırımları, orman içi köylülerinin kalkınmalarında çok olumlu yararlar sağlayabileceklerdir. Bu itibarla, ormancılığın milli geliri artırıcı yöndeki katkısını, ormanların sağlayacağı sosyo - kültürel etkileri de dikkate alarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Öte yandan, ülkenin orman ürünleri talebini karşılamak üzere III ncü plân dönemi ve dâha sonralarını kapsayan 1972 - 1987 yılları arasında yılda ortalama % 7,6 hızla üretim miktarlarının arttırılması ormancılık sektörü için plânlanmıştır. Bu üretim düzeyine erişebilmek için; kullanacak odun üretim verimliliğinin % 60'dan % 70'e çıkarılması, amenajman plânlarının idare sürelerinin kısaltılması, yakacak odun yerine diğer yakıt maddelerinin ikame edilmesi gerçekleştirilerek elde edilecek yaka-

çak odun tüketim fazlasının endüstriye aktarılması, hızlı büyüyen türlerle ağaçlandırmaların uygulamaya konması (RESMÎ GAZETE, 1972, s. 94) kalkınma plânlarında öngörülmüştür. Kalkınma Plânının ormancılık sektörüne yüklediği ve kısaca özetlediğimiz bu görevlerin kesinlikle yerine getirilmesi gerekmektedir. Zira, ancak bu taktirde hem ormancılık sektöründe amaçlanan hasıla artışı sağlanabilecek, hem de diğer sektörlerle ormancılığın dolaylı ve dolaysız katkısı daha da artacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ACUN, E.: 1970. Türkiye orman ürünlerinin AET devletlerinde değerlendirilmesi ve bu değerlerin artırılması çareleri. Orman Fakültesi Dergisi. Seri A, No. 1.
- ACUN, E.: 1971. Az gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de ormancılık sektörünün kalkınmadaki önemi. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, No. 1.
- ACUN, E.: 1976. Türkiye devlet orman işletmeleri asal ürünleri pazarlamasının orman işletme ekonomisi bakımından incelenmesi üzerine araştırmalar. (Doçentlik tezi)
- CİLLOV, H.: 1971. Tarım ve sanayinin Türkiye ekonomisindeki yeri ve kalkınmadaki rolleri. Türkiye'nin İktisadi Gelişme Meseleleri. İstanbul.
- DİE: 1970. Türkiye milli geliri, toplam harcamaları ve yatırımları. 1938, 1948 - 1969. Ankara.
- DİE: 1972. Milli gelir ulusal kollokyumu. Ankara.
- DİE: 1974. Türkiye milli geliri ve harcamaları. 1962 - 1973. Ankara.
- HİÇ, M.: 1970. Büyüme teorileri ve az gelişmiş ülkeler. İstanbul.
- RESMÎ GAZETE: 1972. Kalkınma plânı III ncü Beş Yıl (1973 - 1977) Ankara.
- ÜLGENER, S.F.: 1970. Milli gelir istihdam ve iktisadi büyüme. İstanbul.